

válce, může pozorovat, jak významně vzrostl podíl kanonistických prací na řešení nejzákladnějších problémů středověku. Právě Kejřovy práce ukazují, že z právní historie nelze historická kanonistická studia vylučovat, nemá-li se ochudit nakonec význam celé této disciplíny pro hlubší a pravdivější poznání nejen husitství, nýbrž celého světa středověku.

František Kavka

Jiří Kejř, Husitský právník mistr Jan z Jesenice, Právněhistorická knižnice sv. 7,

Praha NČSMV 1965, str. 178

V naší marxistické historické produkci zabývající se husitskou tematikou nebyly vlastně zastoupeny monografie kladoucí si za úkol stanovit podíl jednotlivých představitelů husitství — ať už máme na mysli jeho stránku ideologickou či vojenskou — na revoluci a snažící se o zevrubné postižení jejich role v revolučním dramatu. Tento fakt je sice zcela pochopitelný, uvážíme-li úkoly, před nimiž naše historiografie stála, i cíle, které sledovala především, zároveň však je nemyslitelné se domnívat, že by se i v budoucnu naše historická věda mohla bez takovýchto prací obejít. Už z tohoto důvodu je třeba uvítat knihu tímto směrem zaměřenou, zejména pak je-li jejím autorem badatel, jehož předchozí dílo slibuje, že práce bude na dlouhou dobu definitivním portrétem předního spolubojovníka Husova. Nejnovější prací Jiřího Kejře se totiž konečně v široce založené historické monografii dostalo zhodnocení osobnosti mista Jana z Jesenice — jedné z nejvýraznějších postav počátečního období husitství. Osobu Jesenicovu nemohl pochopitelně pominout žádný z badatelů věnující se studiu husitské a zejména husovské problematiky a je tedy samozřejmé, že každý z nich — Palackým počínajíc — svým způsobem a dílem přispěl k poznání jeho života i veřejné a literární činnosti. Budiž však řečeno již nyní, že to byl především Kejř sám, kdo nejsoustavněji v řadě rozprav i drobnějších článků, zabývá se buď přímo Jesenicovým dílem a jeho činností nebo alespoň pracuje na tematice časově i věcně blízké, pro tuto monografii připravoval půdu.

Svou prací Kejř rozdělil shodně s jednotlivými úseky Jesenicova života do tří hlavních oddílů, za něž položil souhrnné zhodnocení jeho osobnosti, a dále připojil exkursy a přílohy. Jesenicova universitní studia a jeho účast v bojích o Václavův mandát, tedy první údobí života do poloviny r. 1409, autor ukázal v prvním, nejkratším oddílu knihy. Podstatně širší je část následující obsáhnuvší nejplodnější roky Jesenicova života, vyplněné tvrdým zápasem s hierarchií po boku Husově, zápasem, jemuž Jesenic plně věnoval léta 1409—1415. Jeho činnost na pravém křídle husitského hnutí až do tragické smrti na Příběhicích pak sleduje oddíl poslední. Nerovnoměrný rozsah jednotlivých oddílů práce v tom kterém údobí jeho života byl do značné míry ovlivněn i množstvím a povahou dochovaných pramenů, jež na štěstí dávají možnost celkem nejlépe sledovat právě nejplodnější a pro revoluci nepřínosnější období Jesenicova života. Tato skutečnost se zřetelně projevuje už v první části knihy, kde autor vytěžil oněch několik málo zpráv o Jesenicově universitním studiu, aby tu většinu místa věnoval zjištění jeho podílu na přípravě, vydání i obhajobě Dekretu kutnohorského. Kejř tu konfrontací všech pramenů (od vlastního literárního díla Jesenicova až po satirická a parodická skládání bývalých německých členů university) zcela přesvědčivě prokázal, že Jesenicova účast při všech akcích kolem Dekretu byla výraznější a účinnější (např. Defensio mandati bylo podle Kejře memorandum určeným pro panovnický dvůr), nežli se domnívalo starší bádání. V sou-

ladu s tímto přesvědčením pak jistě lze uvažovat i o možnosti Jesenicovy spolupráce při koncipování mandátu, již má autor za velmi pravděpodobnou.

Na pozadí všech fází Husova sporu s domácí i kuriální hierarchií, jenž tu je na rozdíl od dosavadních prací výborně a se smyslem pro úměrnost nakreslenou, ale přece jen kulisou, zjišťuje Kejř detailně přínos a podíl svého hlavního aktéra na tomto zápase a ukazuje všechny kladné stránky Jesenicovy osobnosti. Autor, který je všestranně vzdělaným historikem, vystupuje právě v této části své knihy také (nebo především) jako právní historik a dává čtenáři poznat to, co nečinila literatura starší, totiž Jesenice — vzdělaného a nadaného juristu, či lépe kanonistu. Využívaje tu svých předchozích studií dokumentuje Kejř mimořádnou právníckou erudici i rozhled a taktiku Husova advokáta a dokazuje, jak právě jeho zásahy způsobily, že semiska kuriálních vah přikláněla i na stranu Husovu. Zejména pak rozbor Jesenicovy argumentace v *Repetitio pro defensione causae M. Io. Hus* a v *Replicatio contra falsa consilia doctorum* dokládá mimořádně teoretické i praktické schopnosti Jesenice-právnicka. Autor v něm také zcela správně vidí nikoli vůdčí osobnost ideologa či teoretika, nýbrž muže, jenž byl povolán řešit praktické, nesmírně závažné otázky hnutí. Schopnost úspěšně taktisovat Jesenic prokázal jak za svého pobytu v Itálii, tak koncem r. 1412, kdy se snažil o otupení ostří sporu jeho přenesením na půdu moci světské, i při jiných příležitostech, jako např. při zasílání protestních listů různých činitelů ve prospěch Husův, na jejichž koncipování se rovněž podílel. Autorově názoru o Jesenicovi jako mimořádně schopném taktikovi odporuje toliko jediné jeho vystoupení, satirické glosování konciliární buly z r. 1413, jež je v rozporu s jeho dosavadním uváženým postupem. Vedle těchto předpokladů úspěšné činnosti Husova obhájce lze z Kejřova líčení poznat další, zvláště cennou vlastnost, totiž osobní statečnost a věrnost i naprostou oddanost přítelově věci, již prokázal už za svého římského pobytu. Lze-li považovat tyto vlastnosti za dokázané i Jesenicovým pobytem v Kostnici během Husova žalářování, se zatím nepodařilo zjistit ani Kejřovi.

Bylo-li až dosud možno veškerou Jesenicovu činnost posuzovat naprosto kladně, tj. i objektivně jenom jako progresivní, dostává jeho obraz v období diferenciace hnutí po smrti Husově i stíny. Kejř tu na prvním místě ukázal majetkové poměry Jesenicovy, jeho hmotnou a politickou závislost na husitské šlechtě. Mimořádně těsné sepětí Jesenicovo s předními šlechtickými stoupenci Husovými vedlo posléze k tomu, že se Jesenic ze své původní pozice právního rádce dostal zákonitě až do vleku této skupiny, aby pak vyjadřoval jenom její zájmy. A právě interes konservativního feudálního křídla husitského přivedl Jesenice k tomu, že se oprostil i od své dosavadní výlučné úlohy právního, praktického a taktického poradce a činitele hnutí a počal (alespoň do jisté míry) vystupovat jako teoretik a ideolog hnutí. Tento fakt Kejř zcela nedoceníl, z jeho podání však jasně vystupuje skutečnost, že svým dílem a vystupováním se Jesenic obrací k teoretickým otázkám (negativní stanovisko k přijímání dítek a později k chiliastickým provoláním) právě v době ostrého vyhranění názorového. Ačkoliv Jesenic zaujímal od r. 1417 místo na nejkrajnější pravici husitského hnutí, kterou od oficiální církve odděloval vlastně jenom kalich — ten však hájil Jesenic do všech důsledků — zůstal pro Řím a katolickou stranu i Zikmunda přece jen nejpřednějším a nejnebezpečnějším představitelem českého kacířství on a jako takový i zahynul.

Kejřovo celkové hodnocení osobnosti Jesenicovy vyplývá zcela logicky z obsahu celé knihy a i když je zřejmé, že autor ke zpracování tématu přistupoval

s mimořádným nadšením, zachovává vždy potřebnou míru kritičnosti a nikde svého hrdinu neidealizuje. Právem vytýká neobyčejné a v Čechách zcela ojedinelé odborné vzdělání i praktické schopnosti Jesenice-právnicka, který dokázal obratně manévrovat v nejobtížnějších situacích, i jeho neochvějnou věrnost Husovi, pro jehož záchranu podnikl opravdu vše a riskoval i sebe. Kejř si však je zároveň vědom toho, že Jesenic neměl pochopení pro zájmy lidových mas, s nimiž nebyl nikdy ve spojení, a že právě z tohoto důvodu a pro jeho závislost na šlechtě došlo k tomu, že se v rozhodné chvíli ocitl na krajní pravici revoluce. Tento fakt ovšem nemůže být důvodem k tomu, abychom Jesenicův přínos k husitské revoluci nehodnotili vcelku jako objektivně kladný. Jesenic po sobě nezanechal žádné velké dílo literární. Kejř to velmi správně vysvětluje jeho specifickou činností (na rozdíl od ostatních universitních mistrů nebyl ani duchovním, ani kazatelem) a neustálým reagováním na nejaktuálnější potřeby probíhajícího zápasu. Kejřovu formulaci, že Jesenic se nikdy nestal ideologem hnutí, nelze — jak bylo řečeno výše — chápat tak, jako by vůbec nikdy do teoretických problémů nezasáhl.

Kejřova monografie o životě a díle M. Jana z Jesenice je prací, k níž se bude naše historiografie po dlouhou dobu vracet. Není jenom závažnou rozpravou věnovanou husitské problematice, nýbrž znamená podstatný přínos pro historii práva a konečně i pro dějiny pražské university, neboť se po dlouhé době opět objevila monografie o významném universitním mistru. A v této souvislosti snad lze konstatovat, že autor zabývající se jediným juristou, jehož lze mezi čelnými představiteli husitství nalézt, neměl přejít poměrně závažnou otázku pouhým odkazem na myšlenku v literatuře jen nadhozenou. Mám na mysli to, co Kejř říká o Jesenicově disputaci na právnické universitě r. 1407, jež měla být „vážným pokusem rozšířit spor o Viklefa i na půdu university právnické“. Jádro Kejřovy monografie pochopitelně je v období od r. 1409 a autor jistě nemohl podat podrobnější rozbor tak komplikované otázky jako je sociální a ideologický profil pražských juristů v této době. Domnívám se však, že právní historik se tu neměl spokojovat odkazem na práci Novotného a mohl se alespoň stručně pokusit o naznačení příčin, které způsobily, že právnická fakulta se ani před Jesenicovým vystoupením, ani po něm nedala otázkou Viklefova kacířství vzrušit a během celého myšlenkového zápasu až do r. 1419 stála zcela stranou.¹

Pro úplnost je snad třeba uvést, že první Kejřův exkurs je věnován traktátu o moci papežské a císařské (*Quia summum in rebus*) z r. 1414, jehož rozbořem došel autor k závěru, že pravděpodobně (zatím však nikoli prokazatelně) je dílem Jesenicovým. K podobnému výsledku dospěl autor i v exkursu druhém, řešícím otázku Jesenicova podílu na vzniku protestních listů české šlechty z r. 1415. Uváděná fakta i logické důvody autorovy přesvědčují čtenáře o tom, že soubor těchto písemností byl mezi spisy, na jejichž vzniku měl Jesenic účast, vázán oprávněně. První přílohou knihy je otisk kratičkého, dosud neotištěného spisu ze sklonku Jesenicova života, namířeného proti chiliastickým provoláním. Mnohem rozsáhlejší je příloha druhá, kterou je soupis Jesenicovy literární činnosti. Kejř pro něj shledal celkem 17 spisů a sestavil je jako pendent k Bartošovým soupisům literární činnosti jiných husitských mistrů. Cenná práce Jiřího Kejře reprezentuje důstojně podíl marxistické právní historie na letošním jubileu Husovy smrti.

Miroslav Truc

¹ Pro universitní dějiny by bylo také důležité, kdyby se v budoucnu podařilo najít pramen podrobně zdůvodňující rozhodnutí papežského auditoria o neplatnosti Jesenicova bolognského doktorátu práv.